

Kroz svijet knjiga i časopisa

J. Donald Hughes, *Što je povijest okoliša?*

(preveo Damjan Lalović), Zagreb, Disput,
2011., 200 str.

Knjiga *Što je povijest okoliša?* američkog povjesničara Donalda Hughesa svakako jednog od najznačajnijih povjesničara okoliša današnjice i autora brojnih djela iz tog područja, ovim prijevodom kod nas predstavlja važan pomak i mogućnost studentima, povjesničarima i svima zainteresiranim za ovu tematiku da na jednom mjestu pronađu osnovne smjernice, povijesni pregled razvoja ove historijske poddiscipline kao i uvid u neka od kapitalnih djela povijesti okoliša. Vrijednost ovog djela svakako osnažuje i činjenica što Hughes, osim osnovnog pregleda kroz povijesni razvoj proučavanja povijesti okoliša, kao i razvojne etape istraživanja unutar ove teme, donosi vlastita razmišljanja i poglede na mogućnosti daljnjih radova na ovom području, problematiku koja se u današnjem postmodernom svijetu nameće kao predmet istraživanja povijesti okoliša, kao i neke osnovne upute za sve one koji će se u budućnosti upustiti u ovakva istraživanja. Hughes pritom apelira na mlade znanstvenike i studente, te nužnu interdisciplinarnost i suradnju među znanstvenicima, koju bi zaokupljenost problematikom okoliša doista trebala ostvariti.

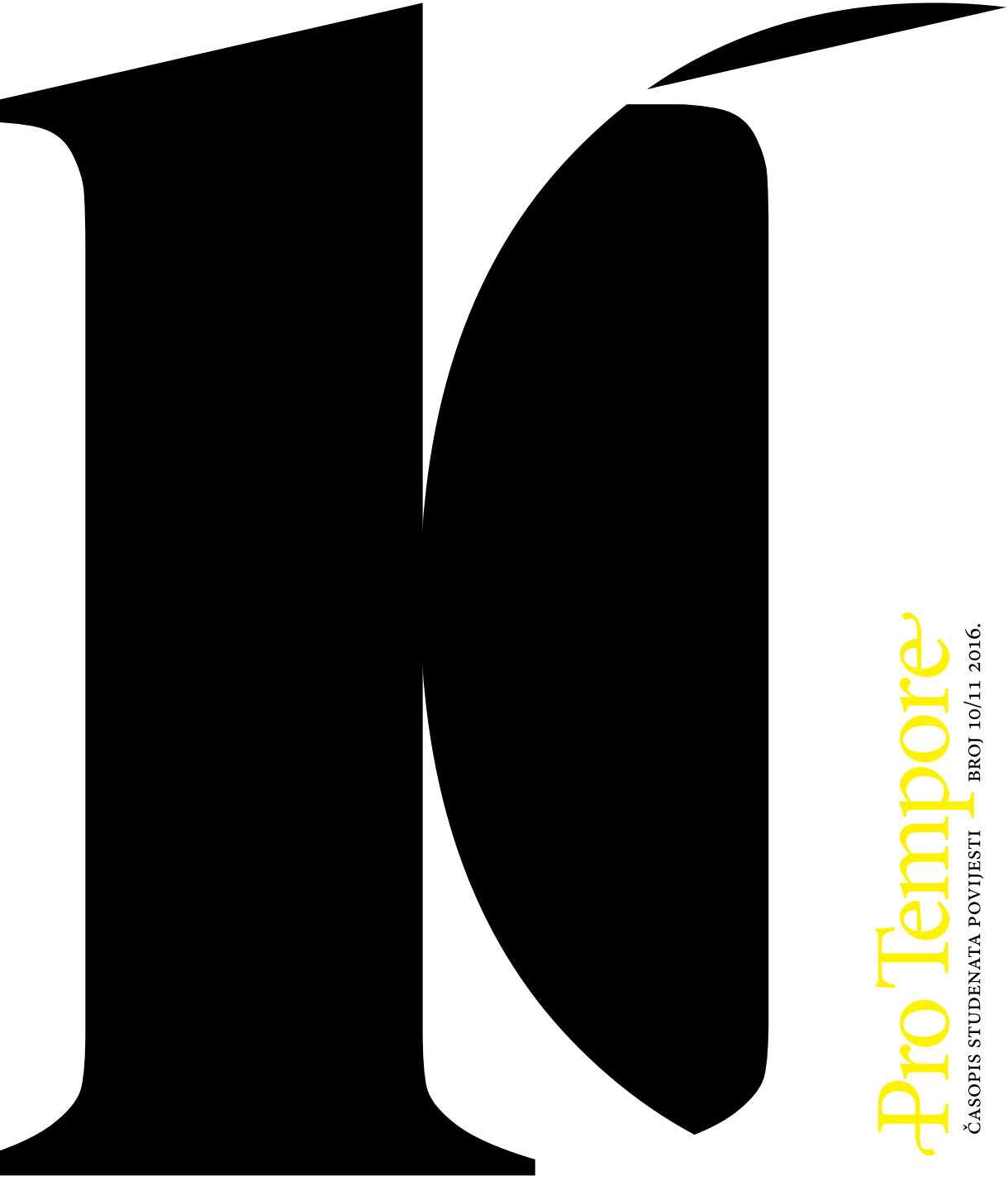
Hughes u sedam poglavlja svojim vrlo pristupačnim i jednostavnim stilom pisanja sistematizira dosadašnja znanja o povijesti okoliša, prateći razvoj ove discipline od njezinih samih početaka, kontinuirano naglašavajući da je tema interakcije ljudskih događaja i ekoloških procesa bila važna u svakom razdoblju od postanka čovječanstva do danas (str. 9). Pritom autor za svako povijesno doba navodi neke konkretne primjere i osobe zaslužne za promicanje istraživanja navedenih odnosa. Tako svoje djelo započinje uvodnim premisama i nastojanjem da ustvari definira sam pojam povijesti okoliša, iako je zamjetno da zbog same kompliciranosti definiranja Hughes više pažnje posvećuje samim temama koje povijest okoliša istražuje, kao i važnosti samog proučavanja i nužnosti povezivanja s ostalim društvenim, humanističkim i prirodnim znanostima. Kako i sam autor tvrdi, svjesno istraživanje odnosa ljudi prema prirodnom okolišu u prošlosti, tj. povijest okoliša kao povijesna disciplina formirala se krajem 20. stoljeća (str. 27). Ipak, Hughes je dio knjige predodredio za kraći prikaz preteča povijesti okoliša. Svakako je želio

potvrditi da zanimanje ranijih autora za odnos čovjek-priroda, čije početke nalazimo još u antičkom vremenu, upućuje na činjenicu da ovakva istraživanja i interes nisu otkriće modernog vremena, ali svakako su institucionalizirana i intenzivirana zadnjih pedesetak godina, prvenstveno zbog potrebe za povećanjem ekološke samosvijesti kod ljudi, kao i potrebe da se ishodište za neke današnje procese u prirodi traži u prošlosti. Svakako je zanimljivo i spomenuti činjenicu da su već antički povjesničari bili svjesni nužnosti racionalnog ophođenja prema prirodi (str. 32.), koju autor naglašava i potvrđuje brojnim konkretnim primjerima iz djela antičkih pisaca. Kroz daljnji povijesni prikaz donosi brojne specifičnosti u interaktivnim odnosima čovjeka i okoliša, gdje nastoji svakako iznijeti stanovite promjene u čovjekovoj perspektivi same prirode i mogućnosti njezina iskorištavanja, na što su prvenstveno utjecali ekonomski interesi, što ostaje aktualno i do danas. Stoga dosta pažnje posvećuje Georgeu Perkinsu Marshu, autoru iz 19. stoljeća koji je uvelike zaslužan za skretanje pozornosti na povijest okoliša, pa time svakako predstavlja važnu preteču u istraživanjima, poglavito djelom *Čovjek i priroda (Man and Nature, 1864.)*, u kojem se sustavno bavio pitanjem degradacije okoliša i mogućim iscrpljenjem prirodnih resursa (str. 37.-40.). Osvrtom na Marsha i doprinos francuske škole Anala u istraživanjima ovakve tematike, Hughes središnji dio knjige posvećuje nastanku i razvoju povijesti okoliša u SAD-u. U osnovnim crtama objašnjava zašto, kada i kako se to zbilo u SAD-u, kao i kojim temama su bili zaokupljeni američki povjesničari povijesti okoliša od 70-ih godina 20. stoljeća pa sve do danas, ustvari do prvog izdanja ove knjige iz 2006. godine. Prema vlastitom nahođenju Hughes prikazuje najreprezentativnija djela, ali pritom naglašava da je literatura narasla gotovo do nepreglednosti, i da je gotovo nemoguće sveobuhvatno prikazati sva istraživanja i napisane radove (str. 48.). Autor pokušava dati sveobuhvatan prikaz lokalnih, regionalnih i nacionalnih povijesti okoliša izvan SAD-a, gdje obuhvaća sva područja svijeta, uz kraće preglede najvažnijih radova i znanstvenika. Hughes ističe razloge zašto se u nekim područjima ova akademska disciplina sporije ili brže razvija te prema osobnom mišljenju iznosi koja su još istraživanja nužna na određenim područjima, kako bi se sama disciplina povijesti okoliša obogatila novim spoznajama na globalnoj razini, i prvenstveno odmaknula od dominacije američke historiografije. Jer kao što je i sam Hughes svjestan (što se iščitava iz ovog djela), svako područje svijeta ima svoje specifičnosti, a mogućnosti za njihovo promatranje i istraživanje su goleme, ali svakako ih kao takve treba uzeti u obzir i proširiti međunarodnu mrežu suradnje povjesničara i svih drugih znanstvenika diljem svijeta. Hughes apelira na pomake u proučavanju povijesti okoliša, i postepenu sve jaču prisutnost ovakve tematike, kako u znanstvenim radovima, tako i u udžbenicima

svjetske povijesti, ali je ujedno takvo podizanje svijesti o važnosti ovakve problematike kontradiktorno sa premalom sviješću i nedovoljnim razumijevanjem dinamike ekoloških procesa. S obzirom na potrebu daljnjeg proučavanja i razvoja ove discipline, kao i mnogih tema koje se u suvremenom svijetu nameću kao nužan predmet istraživanja, posljednji dio ove knjige funkcionira kao svojevrsni priručnik o povijesti okoliša, osobito koristan svima koji imaju interesa za moderne probleme i teme kao što su porast stanovništva, energija i resursi, bioraznolikost i slično. Ovo su, prema autorovom mišljenju aktualnosti koje tek trebaju biti podvrgnute daljnjim istraživanjima. Tako Hughes ustvari daje određene naznake, bolje rečeno upute svima onima zainteresiranima, studentima ili povjesničarima koji se dosada nisu bavili ovim temama, jer su disciplini svakako potrebni mladi znanstvenici, a posebno nova gledišta kako bi ostala dinamična i zanimljiva, ne samo tim studentima nego i cjelokupnoj javnosti. Dakako, Hughesova razmišljanja o istraživanju povijesti okoliša se ne moraju uzeti u obzir nužno takva kakvima su predstavljena, ali ona svakako djeluju kao apel na „mlade intelektualne snage“ da krenu u daljnja istraživanja vođeni vlastitim interesom za ovu tematiku ili pod utjecajem javnosti i stvarne ekološke situacije u današnjem svijetu.

Zadnje stranice knjige su nadopuna autorovoj odabranoj bibliografiji, a predstavljaju pregledni uvid u razvoj povijesti okoliša u Hrvatskoj i izbor iz hrvatske znanstvene bibliografije povijesti okoliša u razdoblju od 1990. do 2011. godine. Autori navedenog dodatka, Borna Fuerst-Bjeliš, Marin Cvitanović i Hrvoje Petrić, donose prikaz razvoja povijesti okoliša u Hrvatskoj, njezine institucionalizacije, znanstvenog istraživanja, postignuća, doprinos hrvatskih znanstvenika ovoj znanstvenoj poddisciplini (str. 175.). Svakako su se dostignuća unutar povijesti okoliša u hrvatskoj historiografiji pokazala vrijednima u sklopu međunarodnog istraživačkog projekta „Triplex Confinium“, koji je pokrenut 1996. godine suradnjom znanstvenika, doktoranata i poslijediplomskih studenata iz Zagreba, Graza i Budimpešte. U institucionalnom smislu Projekt je utemeljen kao zajednički poduhvat Zavoda za hrvatsku povijest (Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu), Abteilung für Südosteuropäische Geschichte (Universität Graz, Austrija) te Institute on Southeastern Europe (Central European University Budapest, Mađarska). Projekt su utemeljili prof. dr. sc. Drago Roksandić i prof. dr. sc. Karl Kaser. Prikaz razvoja povijesti okoliša u Hrvatskoj, upotpunjen suvremenom bibliografijom radova o povijesti okoliša, daje uvid o tome kako je hrvatska historiografija recipirala taj moderni aspekt povijesne znanosti i prilagodila koje su daljnje istraživačke mogućnosti i pitanja koje se kroz ekohistoriju otvaraju.

— **Kristina Francina** [povijest]

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI – BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrašćić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu

Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com